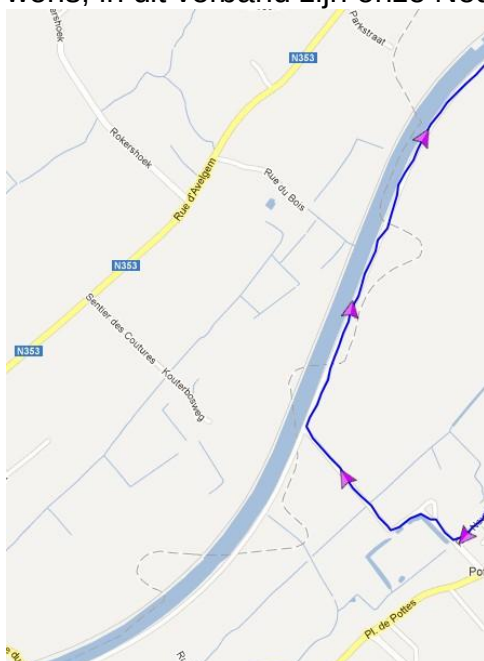

Mont Saint-Aubert

Spel der vergissingen

28 mei 2012

Geslachtsverandering... Kijk, je hoort mij niet zeggen dat het alledaags is geworden. Maar toch, tegenwoordig is het eerder in te schalen als „O ja?“ dan als „’t Is niet waar!“ Het kan dezer dagen namelijk heel snel. Het kan zelfs ogenblikkelijk in de streek van *Pottes*. Hè zeg, ga nu niet direct associaties zoeken met die naam! Even bij de les blijven graag. Wandelend langs *l’Escaut* wordt die plotseling *Schelde*! Nu weet iedereen dat de Schelde vrouwelijk is. Wie daarvan niet overtuigd is moet maar eens bij de twee monumentale bruggen over de Schelde in Temse gaan kijken. Daar ligt een beeld dat de Schelde uitbeeldt en de figuur vertoont duidelijk de secundaire geslachtskenmerken van het vrouwelijke deel van de mensheid. Trouwens, de mensen die doorheen de eeuwen in het Scheldebetal woonden, zullen meestentijds wel van de rivier hebben gehouden als was het een vrouw. Want ze bracht vruchtbaarheid. Heel *womanly* kon ze echter ook ongenadig uithalen en dood en verderf zaaien. „*Hell hath no fury like a woman scorned*“. Om met William te spreken. En l’Escaut? Jawel hoor: mannelijk. Je kan het desgewenst nakijken in het dictionary. Dus in de spanne van één enkele pas verandert de rivier van geslacht. Van mannelijk naar vrouwelijk. Voilà, ziedaar. Geen enkele chirurg die daar tegenop kan. Trouwens, in dit verband zijn onze Nederlandse neven heel verkeerd bezig. Daar bestaat de

De situatie: links van het stippellijntje is Vlaanderen, rechts Wallonië!

steeds verder om zich heen grijpende neiging om alles mannelijk te maken. De koe wordt een „hij“. Evenals de kat. In het eerste geval moet ik een empirisch onderzoek „in the flesh“ ten zeerste ontraden. Verkeerd!, beste vrienden. Helemaal mis. Wanneer het dan toch te bedoeling is de taal totaal te verkleuteren en te versimpelen dan moet het andersom. Immers, het is toch algemeen geweten dat het makkelijker is ergens wat weg te halen dan er wat aan toe te voegen. Dus naar „zij“ toewerken is de aangewezen weg.

Ik moet nochtans toegeven dat op mijn tocht langs de Schelde/l'Escaut na enkele tientallen meter mijn theorieje weer volslagen in duigen viel. Dan werd de Schelde weer opeens... jawel. Dat komt doordat de infame taalgrens hier een bijzonder curieus verloop kent. Je zou toch verwachten dat de rivier het uitermate eenvoudig maakt ergens een grens te definiëren. Niettemin zitten de zaken hier wat ingewikkelder in mekaar. Hetgeen niet zelden het geval is in dit koninkrijk wanneer het gaat over het vastleggen van begrenzingen.

Zoals bij de ontslagvergoedingen van topmanagers in openbare diensten, bijvoorbeeld. Hier ligt langs de rivier een heel klein stukje Bossuit waar je Pottes zou verwachten.

Twijfel en verwarring

Jaren geleden ben ik hier in de streek eens verloren gereden. We waren naar Doornik geweest en op de terugweg zag ik de wegwijzer naar Mont Saint-Aubert staan. Hetgeen me toen niets zei. Behalve dat er sprake was van een „mont“, een berg. Meer is er niet nodig

om mijn belangstelling en nieuwsgierigheid te wekken. Zo belandde ik toen boven op deze bult van 145 meter hoog. Met een kerkje en een spectaculair uitzicht op... een vlakte! Jazeker, de Mont Saint-Aubert ligt daar bijna helemaal alleen in een nagenoeg volkomen vlak landschap.

Vanaf de Mont naar huis toe raakte ik al snel het spoor bijster. Hetgeen leidde tot een vrolijke rondrit. Zo passeerden we aan dorpjes en gehuchten die Pottes, Pecq en Celles heetten. Om van Bourgogne (!), Clipet, Archimont en Coq d'Agache maar te zwijgen. Al werd het er op Vlaams grondgebied nauwelijks beter op met Griekoort, Meers en Rotelenberg. Ik wist niet beter of één of andere grappenmaker was hier aan het werk geweest om valse dorpsnamen uit te vinden. Het bleek later dat ik netjes in een rondje had gereden om daarna parallel aan de loop van de Schelde mijn weg te vervolgen. Pas toen Oudenaarde aan de einder gloorde, kreeg ik weer wat vertrouwen in onze vaderlandse aardrijkskunde. De reis verliep dit keer heel wat eenvoudiger omdat de elektronische kabouter me nu vergezelde. Die bleek in staat me zonder al te veel complicaties af te zetten bij Le Centre Paroissiale nagenoeg in de schaduw van de kerk. Maar voor de rest wist ik alweer tijdens deze tocht meestal niet of nauwelijks waar ik me bevond.

Hint naar de Sint

Het blijkt dat de Mont Saint-Aubert nog onder een andere naam bekend staat: *Mont de la Trinité*. Omwille van de bedevaarten die sinds de 14e eeuw de berg en het kerkje als hun eindbestemming hadden. Kijk, daar heb je het weer: twijfel zaaien. De Drie-eenheid. Waarvan de meester in de lagere school zei dat het een mysterie was en we vooral niet moesten proberen het te begrijpen. Nu, met dat niet begrijpen was hij wel aan het goede adres want daarin waren we reeds zeer geoefend. Dus dacht ik nu: „Goed, naar die Drievuldigheid zoek ik maar niet“. Tenslotte moeten we toch al met allerlei dogma's leven en je moet het niet moeilijker maken dan strikt nodig. De heilige dus. Daar wilde ik wel wat meer over weten. Helaas! Ik kan er de vinger niet op leggen welke Aubert het wel mag zijn die daar op de heuvel huist. Al heb ik wel een vermoeden. Zelfs een voorkeur. Ik vond er namelijk twee. Van de ene was het broodje gebakken en de andere was het in de bol geslagen. Ik ben wat vooringenomen waar het bakkers betreft. In de positieve zin, laat dat duidelijk zijn. Wijlen mijn schoonvader was bakker en ik heb altijd een goede verhouding met de man gehad. Dat tekent een mens. Het is belangrijk dat even duidelijk te stellen in verband met wat volgt.

De heilige *Aubertus* of *Autbertus* leefde van ongeveer het jaar 600 totdat hij in ongeveer 669 stierf. Ja, zo gaat dat in een mensenleven. Hij was verwant aan koning Dagobert I. Koningen heetten toen nog zo. Dat was voordat Disney die eend uitvond. Hij werd monnik in de mij onbekende Abdij van Luxeuil. Toen hij daar na verloop van tijd de plak en het wieroekvat zwaaide werd begonnen met de bouw van de abdij van Sint-Vaast. Aubert werd in 663 bisschop van Atrecht en Kamerijk. Kamerijk? Aha! Cambrai. Niet eens zo ver uit de buurt van de berg hier. Hij stichtte verschillende kloosters in Vlaanderen en Henegouwen. Volgens de legende bakte hij zelf brood voor de hongerige bevolking. Vandaar dat hij voor de patroon van de bakkers doorgaat.

De andere Aubert had een naam die enig blauw bloed laat vermoeden. Wat, in mijn optiek, niet in zijn voordeel hoeft te spreken. Maar anderzijds had hij dan weer te maken met een heilgdom op een berg. Evenals met mijn voornaam. Dat zat als volgt.

Aubert d'Avranches leefde in Frankrijk toen Childebert III daar koning was. De legende vertelt dat Aubert in 708 een visioen had waarin de aartsengel Michaël aan hem verscheen. Die hemelse boodschappenjongen beval hem een bedepplaats te bouwen boven op een rots. Aubert schreef dit visioen toe aan een slechte spijsvertering en hij legde het bevel vlot naast zich neer. Ondanks het geduld dat bij engelen spreekwoordelijk hoort te zijn, ontstak deze aartsengel in een Franse colère. Waarop hij ten tweede male aan Aubert verscheen om hem met opgestoken vinger te vermanen. Aubert zat daarbij zo heftig ja te knikken dat die engelenvinger per ongeluk in zijn schedel doordrong. Het verhaal doet de ronde dat de

aartsengel Michaël drie keer zijn opwachting heeft gemaakt. Waar hij de derde keer zijn vinger heeft ingestoken dat vertelt het verhaal niet en ik wil het ook niet weten. In elk geval: Aubert wist niet hoe snel hij nu stenen en mortel bij mekaar moest krijgen om het stulpje te bouwen dat nu nog boven de Mont Saint-Michel staat. Naar het schijnt zou de heilige Aubert daar ook begraven liggen.

Er is een relikwie bewaard gebleven van Aubert: zijn schedel. Compleet met het gat waar de aartsengel zijn vinger heeft ingestoken. Het relikwie is nog steeds te zien in de Saint-Gervais basiliek in Avranches. Op onze dagen wordt er eerder geloofd dat de schedel een prehistorisch relict is dat de sporen vertoont van een schedelboring.

Wie is het nu die de Mont Saint-Aubert zijn naam heeft gegeven? Geen idee. Maar ik hou het op de bakker. Die verbleef tenslotte het dichtst in de buurt. Al is zijn verhaal minder kleurrijk, het is wel smakelijker.

Het panorama boven op de Mont Saint-Aubert. De werkelijkheid is indrukwekkender

Streken

De vraag stelde zich in welke streek ik me nu eigenlijk bevond. Op weg naar de Mont had ik een groot bord gezien dat verkondigde dat mijn autootje net *La Wallonie Picarde* was binnengereden. Picardië? Hier? Tja, er schijnt een Waals variant te bestaan van die landstreek die volgens mij veel meer naar Rijsel toe ligt. Maar goed. Terwijl ik zo langs de Schelde/l'Escaut liep, dacht ik aan wat een gids me eens trachtte wijs te maken. Dat was bij een wandeling hier vlakbij huis. De man beweerde dat het zand wat hier overvloedig aanwezig is, door de Schelde werd meegebracht uit Picardië. Toen ik het water van de Schelde daar bij Pottes bekeek leek me dat verhaal volkomen uit de duim gezogen want er zit absoluut geen stroming in. En geen getijde. Het tij van de Schelde strekt maar tot Gent. Dus dat zand transporteren tot bij onze achterdeur dat lijkt me wel heel ver gezocht. Bij nader inzien blijkt de streek waar de Mont Saint-Aubert ligt eigenlijk niet tot de Waalse variant van Picardië gerekend te worden. Volgens de toeristische dienst bestrijkt Picardisch Wallonië een oppervlakte van, weliswaar, meer dan 1300 vierkante kilometer en overkoepelt het gebied 23 gemeenten. Maar desondanks... Celles en Pecq zijn de enige dorpen die wat dichterbij liggen maar daar passeerde deze tocht net niet. Van Pottes waar we een hele tijd rond de kerktoren hebben gedraaid, daarvan is in dit verband geen sprake. Dus ondanks het grote bord: geen Waals Picardië.

Goed, *Le Pays des Collines* dan. Ook ergens zien opduiken. Het „Land van de Heuvels“ is een streek in de provincie Henegouwen. Dat zit alvast goed. De regio bevindt zich tussen Doornik en Brussel, in het gebied tussen de Schelde en de Dender. Ook dat kan nog kloppen met de streek waar ik heb rondgelopen. Met wat trekken en rekken en een portie

De wel heel grote kerk van het kleine Pottes

goede wil. Maar dat het Pays des Collines landschappelijk één geheel zou moeten vormen met de iets noordelijker gelegen Vlaamse Ardennen, dat rijmt dan weer totaal niet met wat hier te zien is. Tenminste niet helemaal want de Kluisberg (juister in dit geval: de Waalse Mont de l'Enclus) wordt er ook toe gerekend en die zat wel degelijk in het traject. Hij ligt wel een heel eind van de Mont Saint-Aubert vandaan.

Le Tournaisis dan. De streek van Doornik (Tournai). Mja... zou kunnen. Je kan vanop de Mont de la stad Doornik wel duidelijk zien liggen. Wat niet

direct een referentie is want naar het schijnt kan je bij helder weer zelfs het belfort van Rijsel zien. Dus dat kostuumpje past deze streek ook weer niet helemaal.

Les Plaines de l'Escaut... dat moet het dan wel zijn. Het Syndicat d'Initiative kraait dat hier kastelen, kapelletjes en oude boerderijen het decor vormen. Behalve de kastelen, waarvan ik er niet één heb gezien, klopt dit beeld wel. En "plaine"? Ja hoor, het is hier, op de Mont Saint-Aubert en een naamloze buur na, zo plat als een pannenkoek.

De enige

België, heel België, kent officieel één enkele col en die ligt hier bij de Mont Saint-Aubert. Naast de Mont ligt een bult die volgens de topografische gegevens 108 meter hoog is maar waarvan ik de naam niet ken. Daartussen ligt, op 99 meter boven zeeniveau, de *Col de la Croix Jubaru*. Leuk om weten allemaal maar wat wordt er eigenlijk onder een col verstaan? Het is niets anders dan een bergpas, het laagste punt van een bergrug. Een bergrug of bergpas is de verbinding tussen twee hogere bergtoppen. Waar er „echte“ bergen zijn betekenen de cols de plaatsen waar het oversteken van de bergrug het gemakkelijkst, het laagst is. De Col de la Croix Jubaru ligt op het laagste punt tussen de Mont Saint-Aubert en de anonieme heuvel. Even verder ligt het gehucht Bourgogne. Zonder wijngaarden.

De weinig spectaculaire bergpas is aan zijn naam gekomen doordat een wielertoerist avant la lettre daar verongelukte: Armand Jubaru, die op 14 juli 1897 op 26-jarige leeftijd in de afdaling dodelijk ten val kwam. In 1985 werd de Côte de la Croix Jubaru als eerste en enige officiële Belgische col erkend door de internationale Club des Cent Cols. Dit op initiatief van de wielertoeristen van de Club Union Audax uit Doornik.

Alle twee

De wandeling had de ondertitel „*Marche des 2 Monts*“ meegekregen. De ene, dat zal duidelijk zijn, was de Mont Saint-Aubert, de andere was de Mont de l'Enclus. Het is niet enkel de getuigenheuvel die zo heet, ook de gemeente die er tegenaan ligt kreeg die naam. Ze ligt in het uiterste noordwesten van Henegouwen, aan de voet van de 141 meter hoge Kluisberg, vlakbij de grens met de provincie Oost-Vlaanderen. De Kluisberg ligt ook pal op de taalgrens. De belangrijkste toeristische attractiepool is uiteraard de getuigenheuvel zelf. Met zijn bos, uitkijktoren en geheimzinnige paden en bronnen. Bij de boedelscheiding tussen Vlaanderen en Wallonië werden een aantal dorpen die vroeger bij Oost-Vlaanderen hoorden, overgeheveld naar Wallonië. Amougies (Amengijs), Orroir en Russeignies (Rozenaken) werden op 1 september 1963 opeens Wallonië. Dat was doordat het aantal Nederlandstalige inwoners onder een bepaalde norm was gezakt.

Amougies had heel erg te lijden tijdens de godsdienstoorlogen in de 16e eeuw en door de oorlogen van Lodewijk XIV. Het kasteel werd in 1792 door de Fransen verwoest. Het

toerisme is voor de gemeente nu de belangrijkste bron van inkomsten. Amougies heeft ook een vliegveld. Dat ligt aan de voet van de Kluisberg. Het beschikt over één enkele gras piste en er zijn diverse loodsen voor allerlei vliegend tuig. Toen ik er passeerde vloegen er constant lichte vliegtuigen aan en af.

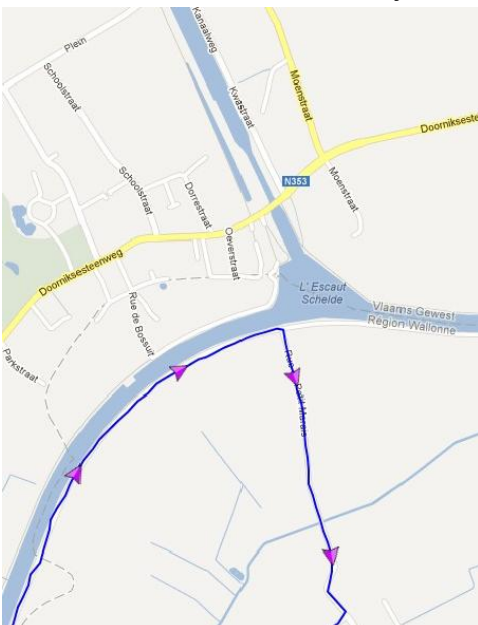
Kanaal

Waar het uitgezette traject van de wandeling naar rechts de trekweg langs de Schelde verliet, was aan de overkant een complex te zien dat eruit zag als een sluis. Dat blijkt het inderdaad ook te zijn. Want het is hier dat het kanaal van Bossuit naar Kortrijk begint.

Vroeger had Henegouwen kolen te delven en te verkopen. Maar die moest men natuurlijk transporteren. Destijds waren voor het vervoeren van bulkgoederen vooral waterwegen aangewezen. In 1857 werd daarom een maatschappij opgericht om een kanaal te graven dat de Schelde met de Leie zou verbinden. Die maatschappij zou het kanaal dan voor negtig jaar mogen uitbaten. Zo kon men grondstoffen uit Ecaussines, Soignies en Doornik vervoeren over het water zonder een omweg van 138 kilometer langs Gent te moeten maken. Op 3 oktober 1857 kreeg de aannemer de opdracht om het kanaal van 15,4 kilometer lang te graven en 11 wachtsluizen te bouwen. Er moesten ook 18 bruggen, een pompstation en 15 woonhuizen voor sluiswachters komen. Niet gering allemaal. Maar in Moen stond men pas voor een echt probleem: een heuvel. Om het kanaal daar doorheen te krij-

Hier komt het kanaal Bossuit-Kortrijk in de Schelde

De situatie

gen werd een tunnel van 611 meter lang geboord.

In het begin van de bouw werkten er een honderdtal mijnwerkers uit de Borinage mee aan het graven van de nieuwe waterweg. Per dag waren daarvoor ongeveer 1200 mensen in touw. Samen met een veertigtal paarden. Na drie jaar was het kanaal klaar.

Op 7 februari 1861 werd het kanaal geopend voor de scheepvaart. Er werd een banket georganiseerd in de wintertuin van het kasteel van Bossuit. Onder de hoge genodigden was niemand minder dan koning Leopold I.

Wat men ook deed, winst leverde de exploitatie van het kanaal niet op. Dus de

aandeelhouders wilden ervan af. Zo werd het overgenomen door de Belgische Staat die wel meer van dat soort citroenen gereserveerd kreeg in de loop van haar geschiedenis. Er is wat dat betreft niets nieuws onder de zon.

De binnenschepen werden groter en ze werden aldaar te groot voor het kanaal Bossuit-Kortrijk. In 1971 werd het kanaal verdiept en verbreed. De tunnel te Moen werd opengegraven. Die tunnel was toen trouwens al jaren gesloten door instortingsgevaar. Het dorpje Bossuit kwam door deze werken een bepaalde tijd volledig droog te staan. Dus grondwater oppompen voor persoonlijk gebruik was er niet bij. Daardoor moest de Civiele Bescherming drinkwater verdelen.

Het kanaal speelt trouwens mee in de drinkwatervoorziening. Het wordt vrijwel uitsluitend gevoed met Scheldewater door pompstations in Bossuit en Moen. Via dit

kanaal wordt ook Scheldewater aangevoerd naar het drinkwaterproductiecentrum in Harelbeke. De vijvers van het provinciale domein De Gavers doen daarbij dienst als buffer- en beluchtingsbekkens.

Pk

Tijdens de tocht moesten we twee keer in een helemaal opgeknapte vierkantshoeve langs. Een mooi decor. Verder moest er tot drie keer toe worden aangelegd in de grote *Manège du Quesnoy* die zich ook presenteert als *Gîte équestre du Blanc Friou*. Wat dat ook moge betekenen. Tussendoor leidde vooral veel snikheet asfalt en beton door een streek die wel uitgestorven leek. Alleen monsterlijk groot landbouwtuig leidde een actief bestaan. Wat veelvuldig uitwijken op de smalle baantjes nodig maakte. Toen ik tegen het middaguur weer eens in de manège aankwam kocht ik er een koffie om samen met mijn boterhammetjes te nuttigen. Die koffie was heet, sterk en smaakte een beetje naar motorolie. Geen wonder, eigenlijk, ze zijn daar simpelweg te veel met paardenkrachten bezig, denk ik.

Het traject van iets meer dan 50 kilometer.